

IL·LUSTRACIÓ: SÍLVIA ALCOBÁ

Informe

La premsa subvencionada

Els ajuts no han pogut frenar el procés de concentració de la premsa

El 1988, la Comissió Europea va remetre al Govern espanyol una carta d'emplaçament en què se li exigia la rectificació de dos punts de la seva política d'ajudes a la premsa que lesionaven els principis de no discriminació i de lliure competència exigida a tots els països comunitaris: el requisit de la nacionalitat espanyola del capital de les empreses periodístiques que es beneficien de les sub-

vencions estatals i les ajudes concedides pel consum de paper premsa fabricat a Espanya.

Aquest requeriment i la consideració, per part del Govern espanyol, que s'havia superat la crisi de les empreses periodístiques van justificar l'eliminació de les subvencions dels Pressupostos Generals de l'Estat de 1989, que afectaren tots els tipus d'ajuda directa, excepte els referits a la reconversió tecnològica.

AJUTS A LA RECONVERSIÓ TECNOLÒGICA (En milers de pessetes)

Diaris	1985	1986	1987
ABC (Madrid-Sevilla)	48.393	23.996	10.992
El País	39.826	21.438	66.615
La Vanguardia	34.888	6.379	34.607
El Periódico	27.397	92.057	30.334
Avui	2.421	14.261	3.734
El Vigia	2.269	-	-
Regió 7	1.536	597	1.503
El Mundo Deportivo	202	87	723
Diari de Girona-Los Sitios	-	2.668	5.067
Diario de Terrassa	-	937	90
Diari de Tarragona	-	1.788	2.967
La Mañana	-	-	1.962
Punt Diari	-	-	2.504
Diario de Sabadell	-	-	93

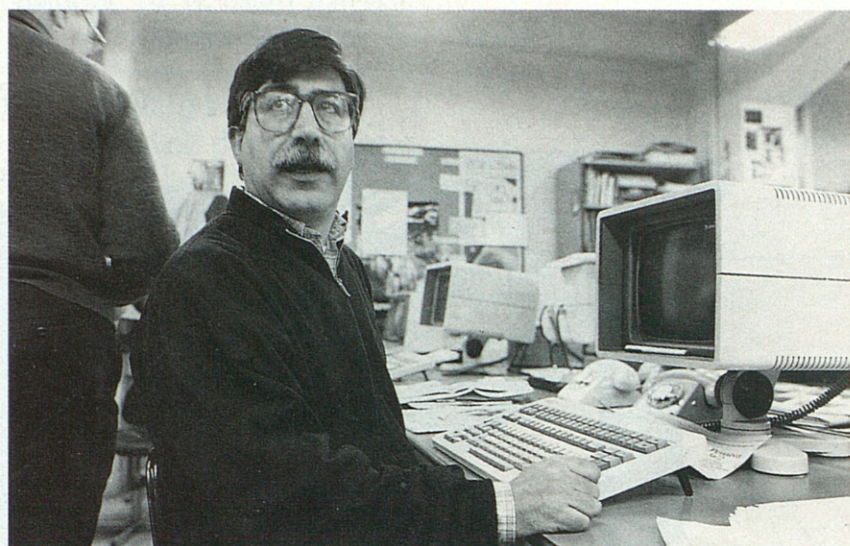

FOTO: JOAN GUERRERO

Tot això va fer sorgir un intens debat entre, d'una banda, els representants del Govern espanyol i, de l'altra, els empresaris de premsa diària, que va posar de manifest la dificultat d'establir un sistema d'ajudes permanent. Aquest debat no és nou a Espanya ni tampoc l'únic, ja que, depenent del propi context, afecta tots els països d'Europa occidental. Excepte Espanya, Portugal i Grècia, en què el desenvolupament de les empreses es va mantenir en l'estret marc polític permès per les dictadures, a la resta de països avui membres de les CE i EFTA la necessitat de crear o reforçar un sistema d'ajudes objectiu es manifesta amb tota la seva intensitat a partir de l'inici de la crisi econòmica internacional.

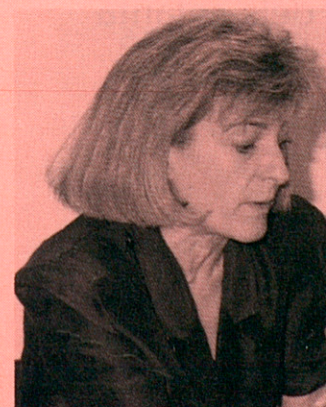
Al final de la dècada dels 60 i principi de la dels 70, la debilitat de la indústria nord-americana va portar els Estats Units a la devaluació de la seva moneda, després d'haver suspès la convertibilitat del dòlar en or, cosa que va suposar, finalment, la generalització de la flotació de monedes del sistema monetari internacional. En aquest context es va produir l'alça dels preus del petroli, que va ser el detonant més ampli i definitiu del procés de la crisi econòmica, en desestabilitzar els sistemes de producció i intercanvi i crear tensions monetàries, accentuades des de 1979. Però, al mateix temps, aquests successos van posar de manifest l'existència d'una crisi industrial que va afectar totes les empreses i, de manera notòria, les empreses periodístiques. A tots els països d'Europa occidental es va començar a parlar de la crisi de la premsa, que, a més, entrava en un període de transformació quasi total de la producció periodística que requeria una forta inversió en modernes tecnologies. Els crèdits per portar-les a terme van ser gravats amb alts tipus d'interès, als quals

s'havia de sumar l'increment de costos laborals, de matèries primeres, d'energia i de distribució. Davant d'aquests fets, l'Estat va intervenir en diversos països, renovant o promulgant mesures de suport econòmic dirigides a les empreses periodístiques, la majoria d'elles de propietat privada, que veien com l'augment continuat dels seus costos no anava acompanyat d'un augment dels seus ingressos per publicitat, que es ressentien de la crisi econòmica general i, en alguns casos, per la desviació d'aquest tipus d'ingressos a les empreses públiques de ràdio i televisió. Existeix una quasi total coincidència en els arguments usats pels Estats per justificar la concessió d'ajuts a la premsa, més explícits en els que han establert ajudes directes. La doble naturalesa de la premsa —servei d'interès públic i mercaderia— posa de manifest el funcionament atípic de les empreses periodístiques i la seva dependència de factors exògens a la pròpia organització empresarial. Per això, per mantenir el pluralisme informatiu, objectiu últim, l'Estat ha de concedir ajuts econòmics que permeten la viabilitat econòmica de totes les empreses de premsa per evitar la seva desaparició o la seva concentració.

El desenvolupament dels sistemes i tipus d'ajudes que s'han aplicat a la premsa, en els països d'Europa occidental, ha estat heterogeni, tant per la multiplicitat dels tipus concedits com pels requisits exigits a les empreses editores de premsa o per la periodicitat de les publicacions potencials beneficiàries d'aquest tipus d'ajut. Així, per exemple, mentre que sis dels disset països analitzats han optat per la concessió d'ajudes indirectes, tendents a disminuir els costos de les empreses a través de reduccions de diverses tarifes i de règims

La col·lecció "Estudis i recerques" que publica el Centre d'Investigació de la Comunicació dirigit per Wifredo Espina acaba d'editar un estudi sobre els ajuts de l'Estat a la premsa a l'Europa occidental en el qual es fa una anàlisi comparada de les polítiques de 17 països, amb especial incidència sobre la política espanyola en aquesta qüestió. L'autora de l'estudi fa en aquestes planes una síntesi del llibre, dedicant especial atenció a un cas específic d'Espanya, gairebé únic a la premsa europea, que és el de les subvencions a la premsa publicada en una llengua minoritària dintre de l'Estat, com és el cas del català. Rosario de Mateo, llicenciada en ciències de la informació i en ciències econòmiques, i doctora en ciències de la informació, és professora titular d'economia de la comunicació a la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona, i ha realitzat o participat en diverses recerces i llibres sobre els aspectes econòmics del sector de la comunicació, com *Periodismo empresarial:*

A Espanya existeix desacord entre els grans empresaris de premsa i els petits propietaris sobre els criteris que han de regir els ajuts

Charo de Mateo

el consumo de prensa escrita, análisis de caso (1988). És directora del primer Mestratge de postgrau sobre informació econòmica, organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i el Col·legi de Periodistes de Catalunya.

AJUTS A LA DIFUSIÓ (En milers de pessetes)

Diaris	1984	1985	1986	1987
El País	120.939	83.770	82.646	90.786
ABC (Madrid-Sevilla)	72.703	50.080	42.333	44.531
La Vanguardia	64.319	41.810	40.924	39.365
El Periódico	41.619	26.923	28.533	30.176
El Mundo Deportivo	21.173	16.714	17.669	19.033
Avui	17.804	13.881	13.621	13.893
El Correo Catalán	16.646	13.164	-	-
El Noticiero Universal	14.241	8.170	-	-
Dicen	14.133	7.845	-	-
Punt Diari	6.460	5.922	5.881	5.976
Diario de Sabadell	3.816	3.787	3.781	3.811
Diario de Terrassa	3.210	3.609	3.631	3.638
Regió 7	2.160	2.770	2.998	3.486
Diario de Lérida	1.642	1.618	1.546	1.477
Segre	-	4.740	5.212	5.659
La Mañana	-	-	2.906	4.486
Diari de Girona - Los Sitios	-	8.462	4.918	5.081
Diari de Tarragona	8.693	5.062	5.211	-

fiscals especials, els onze països restants han combinat aquests tipus d'ajuda amb l'establiment d'altres de tipus directe, incloses en els Pressupostos Generals dels diferents Estats, que permeten un transvasament de diner a les empreses periodístiques.

Tampoc no ha estat homogeni el resultat obtingut per l'aplicació dels ajuts, ja que la relació entre mitjans i finalitats ha estat desigual. La política d'ajuts públics a la premsa es defensa, per exemple, amb especial èmfasi en la majoria de països nòrdics, on han estat destinats a facilitar la supervivència de les publicacions "de segon ordre", generalment amb clara adscripció política. A la resta de països es qüestiona aquesta eficàcia perquè es considera que aquestes ajudes només resolten problemes conjunturals que en cap cas no han permès frenar el procés de concentració ni obrir el mercat de manera significativa a noves empreses editores de premsa diària. No solament els elevats costos de producció i de distribució, sinó també l'estructura del mercat publicitari han influït decisivament en la desaparició o en la concentració de publicacions. Per això, i malgrat les ajudes de l'Estat, en general escassament selectives, a tots els països d'Europa occidental ha canviat l'estructura de mercat de premsa existent al principi dels anys seixanta, cosa que sembla indicar que no s'han aportat solucions de fons a un problema crònic.

Els relatius èxits dels sistemes d'ajuts establerts i l'horitzó d'integració dels països de les CE, en 1993, plantegen interrogants que afecten també els països de l'EFTA, el futur de la qual es pot vincular a la Comunitat Europea de manera encara no definida clarament. Com un avanç de canvis futurs, es poden consi-

derar els requeriments rebuts per diversos Estats, que auguren un curt futur a les disposicions d'ajut a sectors econòmics estatals amb la finalitat de protegir-los de la competència externa. Així ho mostra la ràpida reacció del Govern espanyol davant l'advertència de la Comissió europea, que va portar no sols a eliminar les ajudes en conflicte, sinó a fer taula rasa del passat recent del seu sistema d'ajuts a la premsa, encara vigent.

A Espanya, es van concedir diversos tipus d'ajut des del principi del segle XX. Durant el franquisme s'empararen amb finalitats clarament polítiques. La Llei de Premsa i Impremta de 1966, en el seu article 32, reconeixia una sèrie de beneficis a l'empresa periodística, una vegada inscrita al Registre, derivats de diversos tipus d'ajuda. De tota manera, la vaguetat de la lletra d'aquest article i l'absència de criteris objectius per portar a terme la concessió d'ajudes a la premsa deixaven un ampli marge als administradors públics per actuar discrecionalment; és a dir, podien afavorir de manera discriminada les empreses. Aquestes ajudes o subvencions concedides a empresaris de premsa, generalment a fons perdut, és el que s'ha conegut com a "fons de rèptils", pràctica que va continuar existint després de la mort de Franco. Al final dels setanta va començar a aparèixer la primera normativa que institucionalitzava les ajudes de l'Estat, però es va haver d'esperar el 1984 perquè es promulgés la "Llei per la qual es regula la concessió d'ajudes a Empreses Periodístiques i Agències Informatives" i el seu posterior desenvolupament.

AJUTS AL CONSUM DE PAPER
(En milers de pessetes)

Diaris	1984	1985	1986	1987
El País	181.048	90.596	147.714	143.040
ABC				
(Madrid-Sevilla)	143.404	104.798	132.673	114.741
La Vanguardia	111.377	91.775	79.723	110.883
El Periódico	73.684	48.698	40.840	91.722
El Noticiero				
Universal	22.449	10.598	-	-
Avui	16.863	9.980	12.759	11.027
El Mundo Deportivo	13.200	17.170	12.671	14.755
El Correo Catalán	12.668	19.994	-	-
Punt Diari	4.793	4.186	2.630	3.307
Diario de Sabadell	2.087	1.688	1.434	1.559
Segre	2.077	3.435	3.519	4.460
Diario de Terrassa	1.933	1.895	1.625	2.180
Diari de Girona -				
Los Sitios	1.791	2.247	2.406	2.047
Diario de Lérida	1.269	769	1.101	-
El Vigía	132	157	117	-
La Mañana	-	865	3.299	1.524
Diari de Tarragona	-	-	2.293	1.589
Regió 7	-	813	266	294
Catalunya Sud	-	-	-	712

pament per Reial Decret del mateix any, en què ja s'estableixen criteris objectius que permeten respectar "escrupolosament la independència dels mitjans informatius".

Igual que en altres països europeus en què existeixen ajudes directes, s'usen arguments polítics i econòmics per justificar la concessió d'ajuts: per garantir el pluralisme informatiu, evitant la concentració, l'Estat ha d'ajudar econòmicament la premsa, immersa en una crisi que a Espanya es veu agreujada per l'obsolescència dels equips tecnològics i pels baixos índexs de lectura.

Hi ha ajuts indirectes dels quals també es beneficien les empreses editores de publicacions de diversa periodicitat, però no s'han desenrotllat de manera explícita com va passar amb les ajudes directes per Reial Decret de novembre de 1984; s'hi establien criteris d'atribució relativa selectius, en el cas de les més importants ajudes directes considerades: pel consum de paper de premsa espanyol, per difusió i per reconversió tecnològica. La primera no era considerada com a ajuda per les empreses periodístiques perquè anava dirigida a protegir la indústria paperera espanyola, que d'altra manera no podia competir amb les del Canadà o dels països escandinaus.

En canvi, els altres dos tipus de subvenció han tingut incidència en la major part de les empreses periodístiques. D'una banda, en la millora de les seves estructures

de producció per haver possibilitat la realització de projectes de reconversió tecnològica de diferent abast; des de 1983, noranta-tres empreses es varen beneficiar d'aquestes subvencions per renovar o ampliar les seves rotatives i per portar a terme un procés, total o parcial, d'informatització. De l'altra, en la resolució de la precària situació financera d'algunes empreses, mitjançant la disminució del deute vençut, líquid i exigible que mantenien amb el sector públic, que compensaven amb part o amb la totalitat de les subvencions que havien de rebre per la modalitat de difusió. En tres anys, a partir de la seva entrada en vigor el 1984, els deutes de les empreses periodístiques amb la Seguretat Social, amb Hisenda Pública i amb l'Institut de Crèdit Oficial va pujar cap al 56%, xifra significativa, tot i que s'hauria de considerar la desaparició o la venda a d'altres empreses d'algun dels diaris deutors.

La reconversió tecnològica i el sanejament dels deutes acumulats amb organismes oficials de les subvencions estatals, però també per l'ampliació continuada del mercat publicitari, que no ha estat reflex d'una política d'ajudes, sinó de l'apogeu econòmic d'altres sectors d'activitat, propiciat també pel context internacional favorable. Per això, els empresaris de premsa escrita continuen reclamant l'existència d'ajuts estatals, encara que hi ha diferències de criteri entre ells. Així, mentre els editors de grans diaris serien partidaris d'anar cap a un sistema d'ajudes indirectes, els editors de diaris petits, i fins i tot mitjans, es decantarien per mantenir les ajudes establertes en 1984.

La creació o el reforçament dels actuals ajuts a Europa van lligats a la crisi econòmica dels setanta

L'objectiu últim declarat del suport econòmic de l'Estat és la defensa del pluralisme informatiu

Com ha distribuït la Generalitat, el 1990, els 240 milions de l'ajut estatal a la premsa no diària en català (DOG 5-11-1990)

Set dies	40.000.000	Xarxa	2.759.239	Nous Horitzons	1.394.239
El temps	40.000.000	Lletxa de Canvi	2.759.239	Qüestions de Vida Cristiana	1.394.239
El 9 Nou	13.460.790	La Marxa	2.594.790	L'Home Invisible	1.394.239
Catalunya Cristiana	6.179.769	Estris	2.564.239	Hora Nova	1.346.280
Documents d'Església	4.709.239	Foc Nou	2.564.239	La Veü del Baix Ebre	1.087.320
Cavall Fort	4.709.239	Escola Catalana	2.564.239	El Pont	1.004.239
Tretzevents	4.514.239	Perspectiva Escolar	2.564.239	El Triangle	1.000.000
Diari de Vilanova	4.346.265	Mes	2.369.239	Quaderns de Tecnologia	1.000.000
Crònica de Mataró	3.687.450	Rodamón	2.369.239	Temes de Disseny	1.000.000
Igualada	3.685.500	Plaça Gran	2.337.750	Tecno 2000	1.000.000
Reus Diari	3.586.440	El Punt Catalunya Nord	2.101.320	Escena	1.000.000
La Terra	3.539.239	La Comarca d'Olot	2.019.750	Faig/Arts	1.000.000
Ausona	3.412.500	Revista de Badalona	1.986.600	Ciència	1.000.000
Correu de la Unesco	2.954.239	El 9 Nou del Vallès Oriental	1.971.290		
Col·lecció Legislativa de Catalunya	2.954.239	Infància	1.784.239		
La Veü de l'Anoia	2.936.700	Enciclopèdia de Temes Catalans	1.739.239		
El 3 de Vuit	2.893.230	Setmanari de l'Alt Empordà	1.677.000		
Guix	2.759.239	Debat Nacionalista	1.589.239		
La Nació	2.759.239	Quaderns Tècnics	1.589.239		
L'Avenç	2.759.239	El Eco de Sitges	1.510.500		
Serra d'Or	2.759.239	El Pati	1.427.250		

Dotze publicacions locals o comarcals que es publiquen un, dos o tres cops per setmana (a partir de quatre ja es consideren diaris) han rebut entre mig i un milió, 69 publicacions locals o comarcals de periodicitat superior a la setmanal però no superior a la mensual han rebut mig milió i 150 de periodicitat superior a la mensual han rebut 400.000 pessetes cadascuna.

Catalunya, un cas especial

Els ajuts per ús d'una llengua minoritària a la premsa són aquí molt importants en comparació amb altres països

El temps definirà, tenint en compte el marc del Mercat Únic, la política d'ajuts de l'Estat a les empreses periodístiques a Espanya, entre els quals no s'haurien de menystenir els destinats a l'ús de llengües minoritàries a la premsa, desenvolupats a Catalunya d'una manera gens desdenyable, si es compara amb d'altres països.

L'Estat irlandès, que no concedeix ajuts directes, i amb prou feines d'indirectes, a la premsa, atorga una subvenció per donar suport a aquelles publicacions editades en gaèlic. Tanmateix, resulta un desembossament ben petit, ja que només han sorgit un parell o tres de publicacions d'aquesta classe, que reben la subvenció per número editat, i no se'ls exigeix cap periodicitat.

Dins de la subvenció per difusió a l'interior del país, l'Estat italià incrementa en un 16% la quantitat a percebre per les publicacions que tenen opció a aquesta ajuda i que estan editades en llengües minoritàries —francesa, romana, eslovena i alemanya—, a les regions autònomes de la Vall d'Aosta, Friül-Venècia Júlia i Trentino-Alto Adige. Les publicacions editades parcialment en una d'aquestes llengües reben ajuda per la part publicada en llengua no italiana.

A la major part de la resta dels països d'Europa occidental, els ajuts per l'ús de llengües minoritàries són concedits pels governs locals. En el cas de l'Estat espanyol, potser el sistema més desenvolupat és l'elaborat pel govern de la Generalitat de Catalunya.

Pel decret del 21 de novembre de 1983, es creen les ajudes del Govern autònom català a la premsa escrita. Es va fer en el marc de la Llei de Normalització Lingüística, del 18 d'abril de 1983, per la qual cosa en definitiva són uns ajuts específics creats per a la defensa de la continuïtat i de l'extensió de l'ús de la llengua catalana, ja que la utilització d'aquesta és desigual en el conjunt de la premsa escrita i absolutament minoritària en els diaris d'informació general.

En 1990 s'han introduït canvis en la normativa. Així, s'ha derogat l'anterior Decret sobre subvencions a la premsa periòdica escrita totalment o parcialment en català, i s'ha substituït per una Ordre del departament de Cultura, del 20 de desembre de 1989. La modificació més important és que solament se subvencionen les publicacions escrites totalment en català, però es continuen mantenint exclosos els ajuts a butlletins d'institucions i associacions, publicacions de partits polítics i d'entitats públiques, i les de distribució gratuïta o no comercial. S'exigeixen certs requisits i es concedeix una assignació lineal de tres pessetes per exemplar difós, als diaris, i una mica més a les publicacions setmanals i bisetmanals.

Així mateix, es preveu la subvenció per a publicacions editades per entitats sense finalitat de lucre i d'abast total i comarcal, i també per a projectes de publicacions periòdiques d'interès cultural i social especial, sempre que s'editin en llengua catalana.

CHARO DE MATEO

